

Nr 364.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode; given Stockholms slott den 19 mars 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, med upphävande av de i gällande avlöningsreglementen för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken förekommande bestämmelser angående anmärkningsarvode, besluta, att sådant arvode från den tidpunkt, Konungen må bestämma, icke vidare skall utgå till tjänsteman vid nämnda verk, dock att tjänsteman, som icke enligt de för honom gällande avlöningsbestämmelser är skyldig underkasta sig upphörande av eller minskning i extrainkomster, som äro förenade med tjänsten eller utgå för bestyr i sammanhang därmed, skall bibehållas vid den rätt till anmärkningsarvode, som enligt samma bestämmelser må tillkomma honom.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON.
SANDLER,
NOTHIN,
NILSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, lantförsvars-, sjöförsvars-, civil- och jordbruksdepartementen anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, härefter följande:

Med ett den 2 juli 1917 dagtecknat betänkande om anmärkningsarvode samt om friare prövning av anmärkningsmål hava de s. k. revisionskommitterade (statskommissarien Chr. L. Tenow, revisionskommissarien Richard Vide och revisorn G. F. Ouchterlony) överlämnat ett efter enhetliga grunder uppgjort förslag till bestämmelser rörande anmärkningsarvode åt revisionspersonalen vid de centrala ämbetsverken. Till betänkandet har en av kommitterade, statskommissarien Tenow, uttalat en från övriga kommitterade principiellt avvikande mening, i det han påyrkat anmärkningsarvodets avskaffande.

Bland de över betänkandet hörda myndigheterna hava meningarna visat sig mycket delade i berörda principfråga. Innan jag emellertid ingår på den närmare redogörelsen härför, torde jag böra lämna en kortfattad översikt över gällande bestämmelser i ämnet.

Anmärkningsarvode utgår för närvarande till vissa tjänstemän hos fångvårdsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och statens vattenfallsverk, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kammarrätten, generaltullstyrelsen, postsparbanken samt domänstyrelsen.

Gällande bestämmelser rörande anmärkningsarvode.

De grundläggande bestämmelserna i ämnet äro meddelade antingen i den av Kungl. Maj:t för vederbörande ämbetsverk fastställda instruktion eller uti de av Kungl. Maj:t och riksdagen för verket fastställda avlöningsbestämmelser, i vilket sistnämnda fall erforderliga kompletterande föreskrifter givits i vederbörande instruktion eller särskild författning.

Sålunda regleras den revisionspersonalen hos *fångvårdsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kammarrätten, generaltullstyrelsen* och *domänstyrelsen* tillkommande rätten till anmärkningsarvode uti de för nämnda myndigheter utfärdade instruktioner. I fråga om grunderna för anmärkningsarvodets utgående skilja sig bestämmelserna i de olika instruktionerna delvis från varandra. I intet fall utgår dock dylikt arvode med mera än 15 procent å belopp eller värde, som influtit till följd av anmärkning.

Beträffande revisionspersonalen hos *generalpoststyrelsen* är i 10 § i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket den 20 juni 1913 stadgat, att anmärkningsprovision tillkommer tjänsteman hos generalpoststyrelsen enligt de närmare grunder Kungl. Maj:t bestämmer, med högst 15 procent å varje belopp, som på grund av anmärkning, gjord av sådan tjänsteman, antingen, såsom ej upptaget till redovisning eller såsom obehörigen krediterat, inflyter till postverket och utan anmärkningens framställande ej skulle hava kommit verket till godo, eller, såsom för högt debiterat eller för lågt krediterat, återgäldas till vederbörande. I anslutning härtill innehåller instruktionen för generalpoststyrelsen den 31 december 1909 uti 54 § närmare föreskrifter angående anmärkningsprovisionens storlek för olika fall m. m.

Härmed analoga bestämmelser äro i fråga om det vederbörande tjänstemän hos *telegrafstyrelsen* tillkommande anmärkningsarvode meddelade uti 15 § i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket den 11 oktober 1907 och 45 § i instruktionen för telegrafstyrelsen samma dag.

Vad angår revisionspersonalens hos *järnvägsstyrelsen* rätt till anmärkningsarvode, stadgas uti 10 § i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 30 juni 1916, att anmärkningsprovision tillkommer tjänstemän vid revisions- och kontrollkontoren enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t bestämmer, med högst 15 procent å varje belopp, som på grund av anmärkning, gjord av sådan tjänsteman, antingen såsom ej behörigen uppburet, till statens järnvägar inflyter eller, såsom för högt debiterat, till vederbörande återgäldas. De närmare grunderna för anmärkningsprovisionens utgående regleras genom kungörelsen den 31 december 1897 angående tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid statens järnvägar den 15 oktober 1897, varjämte instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande linjeförvaltningar den 21 december 1917 uti 94 § innehåller visst stadgande i ämnet.

För *statens vattenfallsverks* vidkommande gälla enligt 13 § i förnyade avlöningsreglementet den 28 juni 1918 uti förevarande avseende enahanda bestämmelser som enligt ovan omförmälda avlöningsreglemente för postverket. De närmare föreskrifterna rörande anmärkningsprovisionens utgående till tjänstemännen vid förstnämnda verk återfinnas i Kungl. Maj:ts brev till vattenfallsstyrelsen den 31 december 1914. Hos vattenfallsstyrelsen själv finnes ej revisionspersonal anställd annat än på extra stat, och äger denna personal enligt styrelsens beslut den 16 september 1915 tillgodonjuta anmärkningsprovision efter de i nyssberörda brev angivna grunder.

I detta sammanhang bör omnämnas, att gemensamt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk utfärdats den 19 juni 1919 att lända till efter rättelse från och med den 1 juli 1920. Uti berörda reglementes 31 § stadgas, att anmärkningsarvode må utgå till vissa tjänstemän enligt av Kungl. Maj:t meddelade grunder, dock med högst 15 procent å belopp eller värde, som avses i fastställd anmärkning. Detta stadgande har upptagits i reglementet under hänvisning till utredningen av frågan om anmärkningsarvode inom statsförvaltningen i gemen.

Beträffande slutligen den revisionspersonalen vid *postsparbanken* tillkommande rätt till anmärkningsarvode äro uti 9 § i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postsparbanken den 25 september 1914 och 41 § i instruktionen för postsparbanken den 22 december 1911 meddelade bestämmelser, analoga med de enligt avlöningsreglementet för postverket och instruktionen för generalpoststyrelsen gällande.

Härefter torde jag få övergå till frågan om lämpligheten av anmärkningsarvodets utgörande och därvid till en början redogöra för de olika meningar, som yppats i denna fråga.

Olika meningar i fråga om lämpligheten av anmärkningsarvodets utgörande.

Uti sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 november 1910 angående lantförsvarets medelsbehov för år 1912 anförde arméförvaltningen i huvudsak följande:

Arméförvaltningen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 november 1910.

Inom de flesta med revisionsverksamhet sysslade ämbetsverk antjöte revisionstjänstemännen provision med vissa procent å de belopp, som i följd av deras anmärkningar komme statsverket till godo. Nagon dylik förmån vore visserligen icke medgiven arméförvaltningens revisions-tjänstemän, ehuru deras granskning avsåge en betydlig del av statsverkets utgifter, nämligen hela fjärde huvudtiteln, och därjämte en granskning, som med hänsyn till mångfalden av särskilda, tätt skiftande förhållanden samt därtill avpassade och följaktligen ofta ändrade förvaltningsföreskrifter krävde en vakenhet och påpasslighet, som väl och kausk mer än vid annan revision behövde eggas genom lämpliga medel. Att emellertid förbinda denna revisionsverksamhet med belöningar i form av anmärkningsprovision funne ämbetsverket föga tilltalande, ty denna anordning kunde rent av tänkas motverka sitt ändamål. Det måste nämligen hos de äldre tjänstemännen förutsättas mycken karaktärsstyrka för att motstå frestelsen att begagna sin erfarenhet för att inom sin revisionslott inskränka arbetet till att eftersöka allenast sådana fel, som grundade sig på principiellt sett samma misstag o. d., som redan blivit föremål för andra revisionstjänstemäns anmärkningar, ty därmed kunde på ett lättvindigt sätt i form av anmärkningsprovision skördas frukterna av andra personers arbete. En anmärkning åter, som för tillfället och inom en revisionslott tillförde statsverket en helt obetydlig besparing och sålunda inbragte vederbörande en anmärkningsprovision till föga eftersträfvansvärt belopp, kunde i sina konsekvenser medföra betydande besparingar för statsverket. Och med det förmanssystem arméförvaltningens organisation innebure (revisionens delning i två rotlar, vardera med en revisionskommisarie som chef), vore det synnerligen lätt att, då en s. k. principanmärkning en gång blivit framställd mot en viss utgift, genom hela revisionsmaterialet följa utgifterna av samma art. Givetvis vore det därvid icke rättvist, att provision eller belöning för vad sålunda till statsverket återbures utginge till annan än den, som gjort principanmärkningen och därmed föranlett den genomgående efterforskningen.

Arméförvaltningen ansåge sig således icke kunna föreslå, att an-

märkningsprovision skulle tillgodokomma dess revisionstjänstemän. Men däremot skulle arméförvaltningen finna det synnerligen fördelaktigt, att anmärkningsprovisionen i andra ämbetsverk motsvarande belopp ställdes till ämbetsverkets förfogande för att tilldelas just de tjänstemän, som verkligen föranlett besparingar för statsverket. Mot ett sådant system kunde icke riktas någon av de erinringar, som träffade anordningen med anmärkningsprovision, och någon svårighet att uträkna beloppet enligt de liggare, som fördes, syntes icke heller förefinnas. Däremot måste ämbetsverket vara berett på den anmärkningen, att det kunde antagas bliva synnerligen svårt att efter rättvisa grunder fördela det intjänta beloppet. Givetvis komme också sådan svårighet att uppstå, men då fördelningen i hög grad underlättades därav, att i arméförvaltningen revisionsverksamheten följdes av förmän, som utan större möda kunde teckna sig till minnes framställda principanmärkningar samt därmed vunna resultat, och för övrigt i stort sett vore i tillfälle att bedöma de särskilda tjänstemännens vakenhet och påpasslighet, kunde ämbetsverket underkasta sig det grannliga arbetet med fördelningen av ifrågasvarande belöningar.

Rätteligen borde ju — framhöll arméförvaltningen vidare — anmärkningsprovisionen utgå från de olika anslagstitlar, som riktades genom anmärkningsåtgärderna. Sådana titlar förekomme emellertid i stort antal, under det att den provision, som kunde komma i fråga, måste beräknas inskränka sig till några tusen kronor. En fördelning av ett dylikt belopp i småposter syntes arméförvaltningen föranleda mera besvär än frågan vore värd ur statsverkets synpunkt. Arméförvaltningen tillåte sig därför föreslå, att ett kammarrättens anmärkningsprovision motsvarande belopp måtte, i den mån arméförvaltningens civila departement prövade omständigheterna därtill föranleda, få av departementet disponeras till revisionsbelöningar åt dess revisionspersonal från anslagstiteln »vikariatsersättningar m. m.» och att för sådant ändamål måtte under titeln beräknas 2,000 kronor.

Vid ärendets föredragning i statsrådet röntes detta förslag emellertid intet understöd. I anledning av vad arméförvaltningen anfört om behovet av särskilda medel för att ämbetsverkets tjänstemän skulle med önskvärd vakenhet och påpasslighet ägna sig åt revisionsarbetet anmärkte vederbörande departementschef till en början, att ämbetsverket redan i viss mån hade sådana medel i sin hand: arméförvaltningens räkenskaper granskades nämligen på nytt i kammarrätten, och skulle det vid denna slutliga granskning visa sig, att någon arméförvaltningens tjänsteman eftersatt sin plikt, syntes arméförvaltningen vara i sin fulla rätt, om den toge hänsyn därtill, när det för sådan tjänsteman ifrågasattes befordran

eller ålderstillägg. Kammarrätten — den sista instansen i fråga om räkenskapsgranskning — saknade däremot sådana medel att egga sina tjänstemäns arbete. Men även om man skulle vara böjd för att tillerkänna revisionstjänstemännen någon särskild belöning för vakenhet och påpasslighet, så hade arméförvaltningen själv ådagalagt det olämpliga i att ordna dessa belöningar på det enda sätt, som dittills ägt rum vid vissa andra verk, nämligen i form av anmärkningsprovision, och i stället föreslagit, att arméförvaltningen skulle erhålla ett visst belopp till sitt förfogande för att genom civila departementet utdela penningbelöningar åt dem, som kunde anses hava gjort sig förtjänta därav. Arméförvaltningen hade emellertid själv framhållit vissa svårigheter, som vore förenade med detta system, och redan av denna anledning ansåg departementschefen sig icke kunna tillstyrka dess införande i den svenska förvaltningen.

I enlighet med departementschefens sålunda uttalade mening för-
anledde arméförvaltningens ifrågavarande hemställan ingen vidare åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Uti sitt den 15 augusti 1913 avgivna betänkande med förslag till inrättande av ett riksrevisionsverk framlade revisionskommitterade (statskommissarien Tenow och revisionskommissarien Vide) vissa förslag till ändringar i bestämmelserna rörande rätten till anmärkningsarvode. Härvid anförde kommitterade, bland annat, följande:

Revisionskommitterade i betänkande den 15 augusti 1913.

Revisionspersonalen hos arméförvaltningen, marinförvaltningen, lotsverket, medicinalstyrelsen och vattenfallsstyrelsen åtnjuta för närvarande ej rätt till anmärkningsarvode. Det har beträffande vissa av dessa verk sagts, att anmärkningsarvode ej vore av behovet påkallat, enär deras revisorer hade tillräcklig sporre i den omständigheten, att räkenskaperna undergingo ytterligare granskning i kammarrätten. Oavsett att revisorerna i åtskilliga andra med dessa jämförliga institutioner, exempelvis fångvårdsstyrelsen, kommunikationsverken, domänstyrelsen och tullverket, vilkas räkenskaper också granskas i kammarrätten, åtnjuta förmånen av anmärkningsarvode, har erfarenheten emellertid visat, att granskningen i första hand av vissa utav ovanberörda förvaltningars räkenskaper väl skulle behöva förbättras, och i sådant syfte är revisionens uppmuntrande medelst anmärkningsarvode ett särdeles verksamt och billigt hjälpmedel. Anmärkningsarvodet knyter revisorns intresse fastare till arbetet, och den lilla avlöningsförbättring arvodet innebär verkar även i någon mån gagneligt vid revisionspersonalens rekrytering. Utsträckning av rätten till anmärkningsarvode skulle ock undanröja den

omotiverade ojämnhet i avlöning, som i berörda avseende äger rum mellan olika förvaltande verks revisioner.»

Sakkunniga för granskning av förslaget till inrättande av ett riksrevisionsverk i utlåtande den 10 februari 1914.

De särskilda sakkunniga, som inom finansdepartementet biträdde vid granskning av förslaget till inrättande av ett riksrevisionsverk (nuvarande universitetskanslern Carl Swartz, professoren Gustav Cassel, friherre K. Langenskiöld och statskommisarien Tenow), anförde uti sitt den 10 februari 1914 avgivna utlåtande i förevarande ämne huvudsakligen följande:

Det syntes, som skulle befintligheten av anmärkningsarvode innebära en fara för att revisorerna därav skulle lockas att ägna allt för stor uppmärksamhet åt de räkenskapsdelar, som kunde väntas inbringa provision, medan sådana förhållanden, som icke kunde medföra återbetalningskyldighet, men som ur andra synpunkter vore mera i behov av kontroll, bleve förbigångna eller behandlade med mindre uppmärksamhet. Visserligen komme vid bifall till de sakkunnigas förslag i fråga om riksrevisionsverkets organisation olägenheterna av anmärkningsarvodets bibehållande att i viss mån neutraliseras. Ty riksrevisionsverkets styrelse borde kunna i detalj reglera tjänstemännens arbete, så att granskningen icke koncentrerades på de ur provisionssynpunkt gynnsammaste räkenskapsdelarna. Dock syntes det de sakkunniga, som om frågan om anmärkningsprovisionens fullständiga avskaffande borde upptagas till särskilt övervägande, och under sådana förhållanden funno de sig icke i då föreliggande sammanhang böra tillstyrka någon ändring i gällande föreskrifter rörande anmärkningsarvode.

Kammarrätten.

Kammarrätten förklarade i anledning av berörda uttalande, att, såvitt kammarrätten hade sig bekant, erfarenheten icke gäve stöd för riktigheten av de sakkunnigas mening, att anmärkningsarvodet innebure någon fara för en verksam kontroll. De sakkunniga hade väl ej heller haft tillfälle förvärva någon på egen erfarenhet grundad ingående kännedom om föreliggande fråga. Kammarrätten saknade därför anledning att för sin del ansluta sig till de sakkunnigas ifrågavarande uttalande.

Revisionskommittén betänkade den 2 juli 1917.

I det nu föreliggande, den 2 juli 1917 dagtecknade betänkandet hava revisionskommittén givit en framställning av de skäl, som synas kommitterade tala för och emot anmärkningsarvodets utgående. I denna del innehåller betänkandet följande:

»Rätten till anmärkningsarvode skulle i vissa fall kunna förmodas försvåra en lämplig arbetsfördelning.

Inom riksrevisionsverket exempelvis skulle det kunna möta hinder att använda tjänstemän för det arbete, varför de mest lämpade sig, vare sig detta vore egentlig revision eller boksluts- eller andra göromål, detta därför att endast revisionsarbetet gäve utsikt till provision, och det med åberopande härav kunde väckas krav från en med boksluts- eller dylikt arbete sysselsatt tjänsteman att i stället erhålla revisionsgöromål, liksom en motsatt omflyttning kunde ses med ovilja. Även inom andra ämbetsverk skulle samma olägenhet kunna förspörjas.

Fall skulle ej sällan kunna väntas inträffa, då revisionstjänstemän påyrkade, att i stället för räkenskaper, i vilka de voro särskilt hemmastadda, men som i regel inbringade föga provision, få sig tilldelade andra räkenskaper av kanske enklare art, vilka visat sig vara mera lönande. Kvalificerade tjänstemän skulle av provisionshänsyn kunna förväntas vilja övertaga granskningen av räkenskaper, som på grund av sin enkla natur väl lämpade sig för biträden, varigenom för granskningen komme att användas dyrare arbetskraft än behövt. Revisionslotterna kunde vid eftergift för dylika krav stundom icke komma att sammansättas så, som med hänsyn till räkenskapens art och för en effektiv kontroll vore bäst.

En revision vid ett förvaltande verk bör enligt vårt förmenande vid sidan av sin huvudfunktion, den revisionella kontrollen, kunna giva positiva uppslag till förbättringar och väcka förslag härom hos verkets styrelse. Den bör påpeka behovet av nya föreskrifter eller förtydliganden av de gällande, varigenom felaktigheter kunna förebyggas. Det kan vara erforderligt att vid revisionen göra tidsödande utredningar av mera komplicerade spörsmål, vilkas grundliga klargörande är av vikt för revisionen i dess helhet. För dessa och liknande uppgifter böra vederbörande förmän kunna påyrka biträde av de bästa och kompetentaste arbetskräfterna vid revisionen, men man skulle kunna förmoda, att de härför mest lämpade tjänstemännen sökte undandraga sig sådana uppdrag, enär de därigenom finge mindre tid för det egentliga granskningsarbetet och härmed minskad utsikt till anmärkningsprovision.

De olägenheter i fråga om revisionsarbetets organisation, vi ovan antytt såsom möjliga följder av rätten till anmärkningsprovision, kunna nog icke helt och hållet bagatelliseras. De kunna dock i någon avsevärd mån göra sig gällande endast om arbetsledningen är särskilt svag och undfallande och under sådan förutsättning lära tydligen under alla omständigheter organisatoriska missförhållanden kunna uppstå. En var tjänsteman är naturligtvis ovillkorligen skyldig att inom det arbetsområde, där han placerats, förrätta de göromål, som vederbörande förman

älägger honom, alldeles oberoende av de större eller mindre utsikterna att därvid göra sig extra förtjänst genom anmärkningsarvode. En tjänsteman, som visade någon ovillighet särskilt ifråga om mera kvalificerade uppgifter, komme givetvis att få stå tillbaka vid befordringar och förordnanden.

Det har anförts, att anmärkningsarvodets förefintlighet skulle innebära en fara för att revisorerna därav skulle lockas att ägna allt för stor uppmärksamhet åt de räkenskapsdelar, som kunde väntas inbringa provision, medan sådana förhållanden, som icke kunde medföra återbetalningsskyldighet, men som ur andra synpunkter vore mera i behov av kontroll, bleve förbigångna eller behandlade med mindre uppmärksamhet. I stort sett äro väl dock de anmärkningar viktigast, som avse att beivra felaktiga utbetalningar och bristande redovisning av medel. Eftersom revisionerna som regel icke äro utrustade med så stora arbetskrafter, att de hinna granska räkenskaperna i alla detaljer, torde det vara fullt riktigt, att granskningen huvudsakligen inriktas på återvinnande åt kronan av felaktigt utgivna medel eller från redovisning uteslutna inkomster. Att det kan vara synnerligen önskligt att uppmärksamheten jämväl ägnas åt förhållanden, som icke kunna förväntas giva anledning till yrkanden om återbäring av några betydande belopp, är obestridligt, men det åligger givetvis vederbörande förmän att söka tillse, att icke sådant försummas. Revisionsarbetet är genom sin negativa art alltid svårt att kontrollera och även om anmärkningsprovision icke förekomme, funnes lika väl den möjligheten, att tjänstemännen koncentrerade sig på sådana lättare granskningsgrepp, som med minsta möda antoges föranleda anmärkningar, för att granskningen härigenom måtte inför förmännen få sken av grundlighet. Är det så, att en tjänsteman icke vill nedlägga den omsorg och den möda, han borde, på sin granskningslott, lär han även utan provisionens förefintlighet — vilken dock ju måste sporra till uppletandet av anmärkningar, som avse återbäring — ej heller göra det, därest ledningen är svagt organiserad eller icke vuxen sin uppgift.

Anmärkningsprovisionen skulle vidare kunna tänkas inbjuda till ökad formalism vid anmärkningsförfarandet. Det inträffar givetvis ofta fall, då det kan vara synnerligen tvistigt, vad som må anses riktigt. Den ena revisionstjänstemannen utställer anmärkning på ett sakförhållande, som den andre låter vara obeivrat, utan att den senare därmed kan anses hava åsidosatt sin tjänsteplikt. En åtgärd, som föranlett en utbetalning, kan exempelvis med stöd av en strängt formell författningstolkning bliva föremål för anmärkning, ehuru väl en friare tolkning av bestämmelserna vore fullt försvarbar och åtgärden, sedd ur den praktiska

nyttans synpunkt, varit klok och för det allmänna gagnelig. Provisionen kan då tänkas fresta tjänstemännen att med hårddragande av de formella skälen utställa anmärkning i alla de fall, där de anse den minsta utsikt till ett fällande utslag på dylika grunder finnas, ehuru fullt fog för underlåtet av anmärkning förelegat. Härigenom bleve tydligen såväl redogörarna som de myndigheter, det åligger att pröva anmärkningarna, i onödan betungade.

Emot en sådan allt för formalistisk användning av anmärkningsförfarandet finnes dock en ganska stor trygghet i den förprovning av anmärkningarna, som äger rum, särskilt vid vederbörandes beslut om kommunikationen. Dessa kunna och böra givetvis härvid avvisa dylika anmärkningar, den som framställt anmärkningen i varje fall obetaget att få beslutet prövat av högre myndighet. En ytterligare garanti mot att revisionstjänstemännen endast av hänsyn till provision anmärka på åtgärder, som visserligen varit formellt angripliga, men kloka och för det allmänna gagneliga, skulle beredas vid bifall till vårt förslag om införandet av en friare provning i anmärkningsmål.

Slutligen må anföras, att det för en ömtålig natur kan vara en plågsam känsla att veta, att hans åtgöranden i tjänsten kunna förmodas bero på »provisions hunger», d. v. s. att han driver en sak mindre för dess berättigande i och för sig, än med hänsyn till egen vinning. Ur denna synpunkt kan anmärkningsprovision tänkas öva en menlig inverkan på redogörarnes respekt för den revisionella kontrollen och dess handhavare.

De olägenheter, som medfölja anmärkningsarvodet eller som förmenas vara en följd av detsamma och som vi i det föregående sökt framleta, betyda emellertid enligt vår åsikt litet i jämförelse med de fördelar anmärkningsarvodet medför för det allmänna. Och det är i det allmännas intresse, som anmärkningsarvode tillkommit, och detta som utgör skälet för dess bibehållande.

Dess i öppen dag liggande ändamål är att sporra revisionstjänstemännen att bevaka kronans rätt genom att söka återvinna för mycket utbetalda medel eller indriva för litet redovisade. Och att anmärkningsarvodet i sådant avseende är av god effekt, torde vara ovedersägligt. Revisionsarbetet anses av de flesta tjänstemän såsom tungt, enformigt och slappande. En särskild sporre till vakenhet är därför betingad av det allmännas intresse, i synnerhet som på många håll räkenskapsmaterialets stora omfattning omöjliggör medhinnandet av en fullständig detaljgranskning, utan kontrollen får utföras genom stickprov.

Revisionspersonalens befordringsutsikter äro i allmänhet dåliga, väl

till stor del beroende därpå, att det huvudsakligen negativa arbetet fjärrar sina utövare från den positiva förvaltningstjänsten och försvårar möjligheten för dem att dit övergå. Såväl detta som revisionsarbetets natur utgör en väsentlig svårighet för revisionerna att förvärva och behålla goda arbetskrafter, varpå dock kontrollens effektivitet ytterst i hög grad beror. För underlättande av rekryteringen kräves därför någon extra lockelse och det har visat sig, att anmärkningsarvodet i sådant avseende har en stark inverkan.

Att borttaga anmärkningsarvodet i de verk, där det nu utgår, skulle efter vår åsikt vara i hög grad ägnat att nedsätta revisionens effektivitet. Och något giltigt skäl att i förevarande avseende olika behandla revisionerna hos exempelvis å ena sidan fångvårdsstyrelsen och domänstyrelsen och å andra sidan medicinalstyrelsen och arméförvaltningen torde icke kunna uppletas.

Det har anförts, att anmärkningsarvode icke skulle behövas för sporrande av arbetsfliten för revisionspersonalen hos de verk, vilkas räkenskaper underkastas slutlig revision hos kammarrätten. Erfarenheten talar emellertid ett helt annat språk. Dessa i de redovisande verken granskade räkenskaperna giva ej sällan kammarrättens revision anledning till anmärkningar, som bort upptäckas vid den första revisionen. Det saknas ingalunda exempel på att den i detalj arbetande revisionen i de redovisande verken underlåtit beivra till och med felsummeringar och andra rena sifferfel. Ett utsträckande av rätten till anmärkningsarvode till de revisioner, som nu ej åtnjuta sådant, skulle enligt vårt förmenande utgöra ett synnerligen verksamt och dock billigt medel till förbättrande av den revisionella kontrollen.

I avseende å det anförda argumentet mot anmärkningsarvode vid de redovisande verken är det vidare givet, att den eggelse till ökad vakenhet, som skulle ligga i eftergranskningen vid kammarrättens revisionsavdelning, måste bli ringa i de fall, då de för denna granskning tillgängliga arbetskrafterna stå i allt för skriande disproportion till räkenskapens omfattning, såsom exempelvis beträffande statens järnvägar, och då sålunda granskningens resultat med stor sannolikhet måste antagas bli magert. Uppbördsräkenskaperna vid de affärsdrivande verken och tullverket underkastas såsom känt ingen granskning alls av kammarrättens revisionsavdelning.

Ett erkännande av anmärkningsarvodets behövlighet såsom sporre på revisionspersonalen jämväl hos de ämbetsverk, vilkas räkenskaper underkastas ytterligare kontroll hos kammarrätten, torde väl få anses ligga i den omständigheten, att under år 1913 vederbörande tjänstemän

vid statens vattenfallsverk av riksdagen och Kungl. Maj:t medgivits rätt till anmärkningsarvode.

Vad det översta revisionsorganet beträffar, sa utgör svarigheten för att icke säga omöjligheten att utöva verksam kontroll å personalens arbete ett ytterligare skäl att medelst utsikten till anmärkningsarvode öka dess vaksamhet och intresse, detta desto hellre som bristen på arbetskrafter å kammarrättens revisionsavdelning i följd av granskningsmaterialets oavslåtliga ökning blir allt mera kännbar.»

Kommitterade föreslå i anslutning till det anförda anmärkningsarvodets införande jämväl till förmån för revisionspersonalen hos armé- och marinförvaltningarna, lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen och stuteriöverstyrelsen, vilken personal för närvarande icke äger tillgodonjuta dylikt arvode.

Såsom jag redan i det föregående antytt, äro revisionskommitterade emellertid icke enhälliga, utan anför statskommissarien Tenow i avgiven reservation följande:

»Av en god tjänsteman med den samhällsställning och självkänsla, som en revisor bör äga, kan man fordra, att han av intresse för sin tjänst och aktning för sig själv skall utan dylika uppmuntringsmedel fullgöra sina åligganden. Anmärkningsprovisionen ställer honom på ett lägre plan än andra tjänstemän och hela revisionsväsendets anseende lider därav. Men det är icke nog med, att befintligheten av sådan provision nedsätter revisionens anseende, den minskar ock dess effektivitet därigenom, att den lockar revisionstjänstemännen att företrädesvis ägna sin uppmärksamhet åt de delar av räkenskaperna och de områden av förvaltningen, som kunna bereda provisioner, under det att de delar och områden, som ur andra synpunkter kräva lika mycken eller ofta kanske större uppmärksamhet och intresse, men som icke ställa provisioner i utsikt, förbises och försummas. Anmärkningsprovisionens befintlighet försvagar också vederbörande revisionschefers ledning och försvårar en ändamålsenlig fördelning av arbetet mellan tjänstemännen. Varken inom revisionerna hos riksbanken och riksgäldskontoret eller inom den enskilda affärsvärlden (exempelvis försäkringsanstalter och banker) finnes anmärkningsprovision tillerkänd revisorerna och, så vitt känt är, med ett enda undantag ej heller i främmande länders statsförvaltningar. Icke heller har det kunnat förspörjas, att revisionsarbetet inom de specialrevisioner, där anmärkningsprovision icke är medgiven (exempelvis armén och marinen), bedrivs med mindre intresse än inom kammarrätten och de övriga revisioner, där provision förekommer. Undertecknad Tenow hyser det

*Statskommissarien
Tenows
skiljaktiga
mening.*

förtroendet och den aktningen för revisionstjänstemännen i gemen, att deras pliktkänsla och intresse för statstjänsten icke skall behöva spurras med dylika medel, och påyrkar därför, att anmärkningsprovision icke vidare skall utgå.»

Över revisionskommitterades ifrågavarande betänkande hava yttranden infordrats dels från samtliga de ämbetsverk, vilkas revisionspersonal för närvarande äger eller av revisionskommitterade föreslås för framtiden skola äga tillgodonjuta anmärkningsarvode, dels ock från statskontoret och lönereglerykommittén.

Lotsstyrelsen m. fl.

Av förstnämnda ämbetsverk tillkännagiva lotsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vattenfallsstyrelsen sin anslutning till den av revisionskommitterades pluralitet uti föreliggande principfråga uttalade mening.

Fångvårdsstyrelsen m. fl.

Fångvårdsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, styrelsen för postsparbanken och domänstyrelsen uttala sig icke särskilt i frågan, men synas samtliga utgå ifrån att anmärkningsarvodet för deras vidkommande bör bibehållas.

Generaltullstyrelsen

Generaltullstyrelsen förmåler, att inom styrelsen rätt olika meningar i frågan, men att styrelsen enat sig om att i avbidan på genomförandet av en väntad organisatorisk reform av det centrala revisionsväsendet icke tillstyrka någon huvudsaklig förändring för tullverkets vidkommande av nu gällande provisionssystem.

Arméförvaltningen.

Arméförvaltningen anför:

»Bland de olägenheter, som kunna tänkas bliva en följd av rätt för ämbetsverkets revisionspersonal till anmärkningsprovision, vill arméförvaltningen till en början framhålla, att en dylik rätt kan komma att försvåra en lämplig arbetsfördelning bland tjänstemännen. Tjänstemän, som vore lämpade för sekreterare- eller bokhallargöromål, skulle på grund av utsikten att erhålla ett mera vinstgivande arbete komma att framställa anspråk att bliva placerade å revisionen. Även om ämbetsverket äger befogenhet att placera en tjänsteman annorledes än å den tjänst, han själv önskar, skulle ett uteblivet tillmötesgående mot en önskan i antydd riktning i längden åstadkomma missnöje bland tjänstemännen, säkerligen icke till fromma för ämbetsverket och dess arbetsprestationer.

En omständighet, som ej heller får förbises, är att på grund av

utsikten till provision en revisionstjänsteman skulle kunna tänkas mindre hågad att ägna sin tid åt att beivra felaktigheter, som ej medförde rätt till provision, såsom att utbetalda belopp avförts å oriktig anslagstitel. En härav föranledd omföringsåtgärd har stor betydelse för ämbetsverkets bokföring. En försummelse att vidtaga åtgärd för rättelse av dylika felaktigheter skulle hava till följd, att medel bleve redovisade å andra anslag än dem, som Eders Kungl. Maj:t och riksdagen vid anvisande av anslagen föreskrivit.

Trots de skäl, som ovan anförts och i övrigt kunna åberopas mot införande av rätten till anmärkningsarvode för arméförvaltningens revisionspersonal, finner likväl ämbetsverket vid övervägande av de skäl, som kunna andragas för införandet av en dylik rätt, sig böra tillstyrka, att lämpliga åtgärder vidtagas i det föreliggande förslagets syfte. På grund av revisionsarbetets enformiga natur måste detta tydligen i längden verka slappande på en eljest energisk natur. Härvidlag torde utan tvivel utsikten att erhålla särskild uppmuntran medföra en eggelse till träget arbete.

En sådan uppmuntran kan beredas vederbörande revisionstjänsteman under olika former. Dels kan en sådan belöning tänkas utgå i form av vissa procent å det till återbetalning fastställda och i statskassan inlevererade beloppet, dels kan den form tillämpas, att till vederbörande ämbetsverks förfogande ställes ett visst belopp att fördelas såsom uppmuntran till dem av revisionspersonalen, som därav visat sig mest förtjänta. Denna sistnämnda form har arméförvaltningen föreslagit i sin i underdånig skrivelse den 8 november 1910, angående lantförsyarets medelsbehov för år 1912, gjorda framställning om särskilda belöningar åt revisionspersonalen. Vid ärendets föredragning i statsrådet, ansåg emellertid departementschefen, som i denna fråga anmärkt, att arméförvaltningen redan i viss mån hade medel i sin hand för framkallande av att dess tjänstemän med önskvärd vakenhet och påpasslighet ägnade sig åt revisionsarbetet, på grund härav och av i övrigt anförda skäl sig icke kunna tillstyrka arméförvaltningens framställning. Riksdagen däremot kunde enligt dess skrivelse nr 4/1911 sid. 3 icke i allo biträda, vad departementschefen i denna fråga yttrat, men, när något bestämt förslag icke föreläge, ansåg sig riksdagen sakna anledning att närmare ingå på detta ämne. Ehuru arméförvaltningen fortfarande anser en belöning i sådan form kunna införas, finner sig arméförvaltningen dock kunna biträda de kommitterades förslag om belöningens utgående i form av anmärkningsprovision, därest detta förslag kan befinnas äga företräde, så

mycket hellre som denna form sedan lång tid tillbaka varit lagstadgad inom en del centrala ämbetsverk.»

De övriga av ifrågavarande ämbetsverk, med undantag av kamrarrätten, ställa sig på kommittéreservantens sida.

Generalpoststyrelsen.

Härvid åberopar generalpoststyrelsen, förutom de av reservanten anförda skäl, jämväl vad som mot anmärkningsarvodets utgående anförts dels av arméförvaltningen i dess ovannämnda skrivelse den 8 november 1910 dels av de sakkunniga, som den 10 februari 1914 avgåvo yttrande över förslaget angående inrättande av ett riksrevisionsverk, och dels av revisionskommitterades pluralitet.

Telegrafstyrelsen.

Telegrafstyrelsen finner de sålunda av generalpoststyrelsen mot anmärkningsarvodets bibehållande åberopade skäl talande, medan styrelsen anser de av revisionskommitterades pluralitet för den motsatta ståndpunkten anförda skäl icke verka övertygande. Styrelsen anför vidare:

»Det är visserligen, såsom kommitterade säga, ovedersägligt, att anmärkningsarvodet verkar såsom en sporre på revisionstjänstemännen att bevaka kronans rätt, men det måste då frågas, varför just dessa tjänstemän, i motsats mot alla andra statens tjänstemän, endast genom utsikten att avvinna sitt arbete en personlig ekonomisk vinst utöver sin avlöning skulle kunna förmås att med nit och samvetsgrannhet fullgöra sina tjänsteåligganden. Det vill synas, som om man rent av förutsatte, att revisionstjänstemännen i gemen skulle till den grad sakna ambition, att de, i medvetande av svårigheten för deras förmån att effektivt kontrollera deras arbete, skulle eftersätta sin plikt. Denna, å sid. 30 antydda förutsättning, förefaller så nedsättande för den tjänstemannakategori, som det gäller, att det icke skulle förvåna, om revisionspersonalen själv i främsta rummet påyrkade anmärkningsarvodets borttagande. Det kan nog ej heller förnekas, att misstanken att revisionernas arbete bedrives huvudsakligen för tillgodoseende av den utav kommitterade å sid. 31 omnämnda »profithunger» är mycket allmänt utbredd bland statens redogörare, till allvarligt men för såväl den revisionella kontrollen som ock för dess handhavare personligen.

Kommitterade anföra vidare, att en särskild sporre till vakenhet är betingad därför, att revisionsarbetet anses av de flesta tjänstemän såsom tungt, enformigt och slappande. Många andra slag av arbeten, som måhända äro för statens intressen långt viktigare, måste dock karakteriseras på samma sätt, och ändock har det icke varit fråga om att för

dessas utövare ställa i utsikt en sådan lockelse eller sporre, som anmärkningsarvodet skulle utgöra. Närmast till hands ligger härvid att nämna arbetet med kontrollerandet av materialförbrukningen inom de affärsdrivande verken, vilket arbete icke torde lämna något övrigt i effektivitet men icke honoreras med anmärkningsarvode, samt hela det militära revisionsarbetet, vilket, enligt vad i reservationen uppgives, bedrivs med minst lika intresse som kammarrättens, fast utan anmärkningsarvode. Det rena bokhålleriarbetet är uppenbarligen lika tungt, enformigt och slappande som revisionsarbetet. Ett annat arbetsområde, som är särdeles tungt och enformigt samt därjämte nervslitande och minst lika svårkontrollerbart som revisionsarbetet och av vars samvetsgranna utövande telegrafverkets inkomster i hög grad beror, är telefonistarbetet. Av telefonisternas vakenhet beror det i väsentlig grad, om de dyrbara telefonledningarna kunna utnyttjas till fullo och att riktig debitering sker av de oändligt många små belopp, vilka tillsammans inbringa många miljoner kronor. Det statistiska arbetsområdet skulle för visso kunna erbjuda sina handhavare lika mycket tillfälle som revisorerna att utan någon större möjlighet till kontroll från överordnades sida utföra sitt arbete med uppoffrande av minsta möjliga arbetsmöda.

Den nyss berörda svårigheten att kontrollera revisionsarbetet är nog icke heller så stor, som kommitterade antytt. Yppas misstanke att en revisor icke samvetsgrant utför sin tjänst, vartill anledning kan erhållas genom att följa antalet och arten utav de av honom gjorda anmärkningarna, bör naturligen en sådan tjänsteman förflyttas eller ock för en tid ersättas av annan, för samvetsgrannhet känd tjänsteman. Det bör ock undvikas att låta revisionernas personal allt för många år i sträck kvarstanna på sina platser, utan bör en växelverkan mellan revision och ren förvaltningstjänst äga rum, på det att revisionsarbetet icke må bliva fullkomligt främmande för förvaltningsarbetet och stelna i former. Härigenom skulle ock de av kommitterade påpekade dåliga befodringsutsikterna för revisionspersonalen motarbetas, och svårigheten att rekrytera revisionerna med goda arbetskrafter övervinnas. För övrigt synes kommitterades påstående i avseende å svårigheten att *behålla* goda arbetskrafter vid revisionerna icke stå i rätt överensstämmelse med deras strax förut gjorda uttalande om svårigheten för revisionspersonalen att *övergå* till annan tjänst, liksom ock styrelsen icke kan tro, att den ovissa utsikten att genom revisionsarbete förtjäna anmärkningsarvoden skulle kunna utöva så stark inverkan på rekryteringen av revisionspersonalen, som kommitterade vid sökandet efter skäl för anmärkningsarvodets bibehållande funnit sig böra uppgiva.

På ovan anförda skäl och då de andra statens tjänstemän — särskilt inom de affärsdrivande verken — av vilkas åtgärder statens ekonomiska välfärd måste anses vara långt mera beroende än av revisionernas, i allmänhet icke tillerkänts någon av deras större nitiskhet eller skicklighet direkt föranledd uppmuntran i form av tantième eller dylikt, anser styrelsen, att anmärkningsarvode, såsom utgörande en kvarleva från äldre tider, vilken numera är till större skada än nytta, bör borttagas.»

Medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen yttrar:

»Det principiella berättigandet av anmärkningsprovisioner synes medicinalstyrelsen kunna starkt sättas i fråga. Anmärkningsprovisionen är, såsom i det remitterade betänkandet framhålles, avsedd att verka som en sporre på vederbörande revisionstjänstemän. Denna verkan måste emellertid bliva synnerligen ensidig, då anmärkningsprovisionen icke kan göras proportionell mot det på granskningen nedlagda arbetet, utan måste stå i förhållande till de anmärkta summornas storlek och således i många fall till sitt belopp bliva beroende av rena tillfälligheter. De summor, som genom formliga anmärkningar återbördas till statsverket, utgöra ingalunda de största och viktigaste resultaten av myndigheternas utgiftsgranskande verksamhet, varför det synes oegentligt att just dessa anmärkningar skola premieras, under det att någon belöning för vaksamhet vid föregående granskning av räkningar och rekvisitioner icke ifrågasatts och väl näppeligen kan tänkas förekomma. Härjämte synes anmärkningsprovisionen lätteligen kunna verka i en icke avsedd riktning därigenom att den uppmuntrar revisionstjänstemännen att ägna särskild uppmärksamhet åt sådana partier av revisionen, där anmärkningsprovisioner med största lätthet kunna förvärfvas. Att dylika delar av revisionsverksamheten icke alltid äro de viktigaste eller mest krävande, torde ligga i öppen dag. På grund härav, och då enligt medicinalstyrelsens uppfattning man har all anledning förutsätta, att revisionstjänstemännen även utan rätt till anmärkningsprovision skola behörigen fullgöra sina åligganden, får medicinalstyrelsen för sin del ansluta sig till den av statskommissarien Chr. L. Tenow uttalade särskilda mening, att anmärkningsprovision icke vidare bör utgå. Då någon anledning icke föreligger att i förevarande avseende behandla de särskilda ämbetsverken olika, får medicinalstyrelsen för sin del hemställa, att anmärkningsprovisionen måtte avskaffas i de ämbetsverk, där sådan provision för närvarande utgår.»

Kammarrätten uttalar följande:

Kammarrätten.

»Kammarrätten hyser för sin del den uppfattning, att anmärkningsarvodet icke utan olägenheter kan undvaras. En fullt verksam kontroll därå att revisionstjänstemannen i alla de avseenden, som det åligger honom, undersökt räkenskapen kan icke åstadkommas. Revisionsarbetets resultat är därför ytterst beroende på revisionstjänstemannens eget initiativ. Brister detta, förlorar revisionen sin fulla effektivitet. Det är på grund härav av väsentlig betydelse, att tjänstemännens förmåga av initiativ vidmakthålles och skärpes. I detta syfte är anmärkningsarvodet, enligt kammarrättens erfarenhet, ett verksamt medel, som icke bör förkastas, och som är av särskilt värde vid kammarrätten, där förut i detalj granskade räkenskaper underkastas slutlig revision, som icke av någon högre myndighet ytterligare kontrolleras.»

Fyra av kammarrättens ledamöter uttala en i viss mån skiljaktig mening. De tillstyrka utan förbehåll revisionskommitterades förslag, såvitt kammarrättens revisorer rör, men anse, att frågan, om anmärkningsarvode bör utgå till revisionspersonalen hos de förvaltande verken, ställer sig något annorlunda. De framhålla i sistberörda hänseende, bland annat, att anmärkningsarvodet icke är en avlöningsförmån i egentlig mening, utan tillkommit i syfte att förmå revisorerna att utöva en så ingående kontroll som möjligt, samt att, i den mån andra medel finnas, som påverka revisorerna i samma riktning, anmärkningsarvodet är mindre av behovet påkallat. Beträffande specialrevisionerna finnes, fortsätta reservanterna, ett dylikt medel däri, att de inom sagda revisioner granskade räkenskaperna underkastas förnyad granskning i kammarrättens revisionsavdelning.

Skiljaktig mening inom kammarrätten.

Statskontoret anför i förevarande principfråga följande:

Statskontoret.

»Vad först vidkommer frågan, huruvida anmärkningsarvode över huvud taget bör förekomma eller ej, intager statskontoret samma principiella ståndpunkt, som revisionskommitterades majoritet för sin del hävdad. Ehuru väl statskontoret för sitt eget vidkommande icke har någon direkt erfarenhet om det sätt, varpå rätten till anmärkningsprovision må inverka på resultatet av revisionstjänstemännens granskningsarbete, har ämbetsverket likväl trots sig finna, att de anförda skälen för bibehållande av dylik rätt böra tillmätas övervägande betydelse. Om än från rent ideell synpunkt den uppfattning, som en av revisionskommitterade reservationsvis uttalat angående det förkastliga i all anmärkningsprovision, må anses i viss mån berättigad, låter det sig dock enligt statskontorets förmenande

icke förneka att, reellt sett, en dylik provision ur det allmännas synpunkt, vilken synpunkt dock bör vara den utslagsgivande, är av väsentligt gagn.

Borttages den rätt till anmärkningsarvode, som för närvarande tillkommer vissa med revision sysselsatta tjänstemän, skulle en sådan åtgärd kunna åberopas såsom skäl att även avskaffa den provision, som är medgiven i en del andra, om också icke med det nu föreliggande fullt analoga, dock jämförliga fall, där gagnet för det allmänna av nu gällande ordning lärer få anses påtagligt. Statskontoret vill i detta hänseende erinra om exempelvis den provision, som jämlikt nådiga förordningen angående stämpelavgiften den 19 november 1914 skall till vederbörande tjänstemän vid Eders Kungl. Maj:ts och rikets hovrätter utgå å medel, som kommit statsverket till godo på grund av anmärkning vid därstädes företagen granskning beträffande den vid underrätter verkställda stämpelbeläggning av vissa handlingar.

Revisionskommitterade anse, att om man i princip erkänner gagneligheten av anmärkningsarvoden, följdriktigheten måste fordra, att rätten till sådant arvode bör utsträckas jämväl till de revisioner, som för närvarande icke åtnjuta denna rätt, och kommitterade ha även föreslagit, att arméförvaltningen, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen samt stuteriöverstyrelsen, i vilka statsinstitutioner anmärkningsarvode hittills icke utgått, skulle inordnas bland de ämbetsverk, vilkas revisionspersonal äger att uppbära dylik provision. Statskontoret kan icke instämma i detta kommitterades förslag. Om enligt statskontorets mening rätten till anmärkningsarvode bör bibehållas inom ämbetsverk, där den, i allmänhet sedan lång tid tillbaka, funnits och visat sig gagnelig, följer icke därav med nödvändighet, att samma rätt, blott för vinnande av formell enhetlighet, bör införas i de verk, där den hittills icke kommit till tillämpning.

Såsom skäl att åt revisionspersonalen i sådana ämbetsverk, där anmärkningsarvode för närvarande icke förekommer, bereda rätt därtill, ha revisionskommitterade bland annat anfört, att utsträckning av rätten till anmärkningsarvode skulle undanröja den omotiverade ojämnhet i avlöning, som i berörda avseende ägde rum mellan olika förvaltande verks revisioner. Häremot vill statskontoret för sin del framhålla, att en dylik utsträckning av rätten till anmärkningsarvode till samtliga sådana tjänstemän, som syssla med revision i andra hand, skulle i stället för att undanröja en nu befintlig ojämnhet i avlöningen för de inom olika ämbetsverk anställda revisionstjänstemännen, tvärtom komma att verka därhän, att de revisionstjänstemän, som ha till åliggande att utföra första-

handsrevision, med ännu större fog än för närvarande skulle känna sig eftersatta i avlöningshänseende i förhållande till de förstnämnda, som verkställa andrahandsrevision med rätt till anmärkningsarvode. Vad kommitterade anfört om revisionsarbetets beskaffenhet, nämligen att det anses vara »tungt, enformigt och slappande», gäller i lika hög grad med avseende å förstahandsrevisionen som i fråga om andrahandsrevisionen, och på grund av skillnaden i ekonomiskt avseende mellan tjänstgöring i det ena och det andra fallet måste givetvis svårigheter uppstå i fråga om rekryteringen av den revisionspersonal, som sålunda vore i avsaknad av varje rätt till anmärkningsprovision, ävensom för utsikten att inom en dylik revision få behålla där redan anställda tjänstemän. Särskilt inom sådana ämbetsverk, där det, såsom fallet skulle bliva med exempelvis det ifrågasatta riksrevisionsverket, funnes dels en egentlig revisionsavdelning, dels en avdelning, som sysslade med boksluts- och andra göromål, skulle, såsom även revisionskommitterade i sitt betänkande anmärkt, svårigheterna i nu förevarande avseende komma att göra ställningen för sistnämnda avdelning synnerligen vanskelig. Statskontoret kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att man måste vara beredd på att inom kort taga under övervägande, vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas med hänsyn såväl till det allmännas intresse av, att revisionsarbetet ordnas på ett tillfredsställande sätt, även när det gäller förstahandsrevision, som kraven från de revisionstjänstemän, vilka icke äro berättigade till anmärkningsarvode, på erhållande av större likställighet med de övriga revisionstjänstemän, som åtnjuta rätt till dylikt arvode. Genom erforderliga åtgärders vidtagande torde den nu påpekade olägenheten, som ju icke är av beskaffenhet att i någon mån förringa betydelsen av anmärkningsarvode i och för sig, kunna till väsentlig del undanröjas.»

En från statskontorets yttrande avvikande mening uttalas av nuvarande generaldirektören Södermark, som anför:

*Skiljaktig
mening inom
statskon-
toret.*

»Enligt min mening har statskommissarien Tenow anfört tungt vägande skäl för sitt yrkande om anmärkningsprovisionens upphörande. Dessa skäl hava av de bägge övriga kommitterade upptagits till närmare behandling och bemötande, utan att de dock så vitt jag kan finna lyckats gendriva desamma. Dessa kommitterade hava också icke kunnat undgå att själva medgiva, det åtskilliga olägenheter äro förknippade med provisionssystemet, men förmena dessa betyda litet i jämförelse med de fördelar anmärkningsarvodet medför för det allmänna.

Om man emellertid närmare granskar, vari dessa fördelar bestå, så

befinnes det, att skälen för provisionens bibehållande i själva verket inskränka sig till ett enda, nämligen farhågan för att dess borttagande skulle förminska revisionens effektivitet. Om det nu vore ett klart och obestriddigt faktum, att denna påföljd skulle inträda, skulle jag givetvis i likhet med statskontorets majoritet nödgas påyrka provisionens bibehållande. Men då någon visshet härutinnan ju ej kan vinnas, stöder sig försvaret för provisionssystemet på blott ett antagande. I likhet med statskommissarien Tenow hyser jag tvivel om riktigheten av detta antagande, att revisionstjänstemännen behöva av pekuniära fördelar spurras till fullgörande av sin tjänsteplikt, en uppfattning, som ju måste anses i viss mån nedsättande för här ifrågakvarande tjänstemän.

Härtill kommer att den av de kommitterades majoritet intagna ståndpunkt, att rätt till provision bör anses såsom ett synnerligen verkamt och billigt medel till förbättrande av den revisionella kontrollen, ovedersägligen leder till att dylik rätt bör tillerkännas *alla* tjänstemän, som syssla med andrahandsrevision. Ty den uppfattningen, att tjänstemännen i vissa verk behöva en dylik sporre, andra icke, synes svår att förfäktas.

Vad angår de tjänstemän, som syssla med revision i första hand, kan ju av lätt insedda skäl någon provision å framställda anmärkningar icke ifrågakomma. Då emellertid dessas arbete måste anses väl så makt-påliggande och för statsverkets skyddande mot förluster betydelsefullt som »andrahandsrevisorernas», skulle anmärkningsarvodets borttagande för de senare tjäna till att åvägabrunga sådan större likställighet mellan olika slag av revisorer, som av statskontoret framhållits såsom önskvärd.

Vad slutligen beträffar den vinst, provisionssystemet anses medföra för statsverket, torde kunna framhållas att, om i vissa fall sådan kan hava uppkommit — vilket ju dock aldrig kan ådagaläggas — så motväges denna å andra sidan därav, att framställda anmärkningar om återbärande av utbetalda medel ej så sällan medfört påtaglig *förlust* för statsverket, nämligen i sådana fall där vederbörande redogörare, ehuru utbetalningen varit formellt oriktig, på grund av särskilda omständigheter tillerkänts ersättning för vad han visat sig hava på grund av den framställda anmärkningen till statsverket inbetalt. I dessa icke så få fall har alltså det till revisionstjänstemannen utgående anmärkningsarvodet blivit en ren statsutgift.

Med avseende å vad sålunda anförts anser jag, att anmärkningsprovisionen bör upphöra eller småningom avvecklas. Skulle den emellertid komma att fortfarande äga bestånd, instämmer jag i statskontorets förslag rörande dess begränsande.»

Löneregleringskommittén, till vilken, förutom betänkan- det, jämväl de i ärendet hörda ämbetsverkens yttranden remitterats, ansluter sig — under åberopande, bland annat, av arméförvaltningens, telegrafstyrelsens, medicinalstyrelsens och generaldirektören Södermarks yttranden — till den av kommittéreservanten Tenow omfattade mening och hemställer förty, att den rätt till anmärkningsarvode, som enligt nu gällande bestämmelser tillkommer vederbörande revisionstjänstemän, måtte vid lämp- lig tidpunkt indragas.

Löneregleringskom- mittén.

Ledamoten av kommittén August Nilsson i Kabbarp är emellertid skiljaktig och anför:

Skiljaktig mening inom löneregleringskom- mittén.

»Det steg löneregleringskommittén i första hand tillstyrker — anmärkningsprovisionens fullständiga avskaffande — synes mig så stort och för statsverkets ekonomi ödesdigert, att jag icke vågar biträda det- samma.

Att avskaffa provisionen för de särskilda verkens specialrevisioner har möjligen övertvägande skäl för sig. De räkenskaper, som av dessa revisioner granskas, undergå nämligen ytterligare granskning i det cen- trala revisionsverket, och i denna omständighet ligger en stark sporre för specialrevisionerna att verkställa granskningsarbetet med tillbörlig effek- tivitet. — Märkas bör emellertid, att specialräkenskaperna för statens järnvägar, postverket, telegrafverket och tullverket, vilka omfatta hundra- tals miljoner kronor om året, icke äro föremål för granskning i det cen- trala revisionsverket, vadan begångna försummelse vid dessa räkenska- pers granskning i regel aldrig upptäckas.

Revisionsarbetet är, i olikhet med annat arbete inom administra- tionen, av sådan beskaffenhet, att dess behöriga utförande ej kan kon- trolleras utan genom hela arbetets verkställande ånyo. De i kammarrätten granskade räkenskaperna underkastas icke någon sådan eftergranskning, ty riksdagens revisorers skärskådande av statsverkets räkenskaper är icke avsett att utgöra någon detaljrevision och kan, med hänsyn jämväl till den korta tid, som anslagits för arbetets utförande, icke anses vara i här berörda avseende effektivt.

Med hänsyn härtill och till behovet av någon eggelse vid utförandet av det ofta enformiga och tröttande granskningsarbetet lärer bibehållandet av anmärkningsprovision vid det centrala revisionsverket vara av det allmännas intresse påkallat, helst som tillvaron av en dylik ekonomisk förmån kan antagas i väsentlig mån främja en god rekrytering för den statsfinansiellt viktiga centrala revisionen. Jag anser mig därför icke

kunna biträda kommitténs förslag att borttaga anmärkningsprovisionen för vederbörande tjänstemän vid det centrala revisionsverket.»

Departementschefen.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, har såväl den ena som den andra ståndpunkten i förevarande principfråga av sina anhängare utförligt motiverats. De skäl, som härvid å ömse sidor anförts, synas mig i korthet kunna sammanfattas sålunda: *Mot* anmärkningsarvodets bibehållande talar huvudsakligen, att rätten till dylikt arvode kan befaras försvåra en lämplig arbetsfördelning inom vederbörande ämbetsverk, leda till revisionens ensidiga inriktande på räkenskapsdelar, vilkas granskning väntas inbringa sådant arvode, samt inbjuda till ökad formalism vid anmärkningsförfarandet. *Till förmån för* anmärkningsarvodets bibehållande åter åberopas behovet av en extra lockelse för underlättande av revisionernas rekrytering och en särskild sporre till arbetsflit och vaksamhet vid revisionsarbetets utförande.

För min del måste jag ansluta mig till dem, som anse, att anmärkningsarvodet ur statsnyttans synpunkt ingalunda är av den betydelse, som av det nuvarande systemets anhängare göres gällande. Revisionspersonalens rekrytering lär kunna i erforderlig mån främjas på andra vägar, och våra statstjänstemäns allmänt högt utvecklade ansvarskänsla torde utgöra en säker borgen för att revisionspersonalen, i likhet med andra statens tjänstemän, skall veta att även utan utsikt till särskild belöning fullgöra sina åligganden.

Härtill kommer, att de med ifrågavarande system förknippade olägenheterna måste anses vara av synnerligen allvarlig art. *Mot* en av dessa olägenheter, nämligen faran av att rätten till anmärkningsarvode inbjuder till olämplig formalism vid anmärkningsförfarandet, har revisionskommitterades pluralitet trots sig finna en viss garanti genom införandet av en i kommitterades betänkande jämväl föreslagen friare prövning i anmärkningsmål. Även om emellertid, såsom jag har för avsikt att inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t, bestämmelser i sist angivna riktning meddelas och dessa kunna antagas i viss mån komma att leda till minskad formalism jämväl vid anmärkningars framställande, kvarstå ju i allt fall övriga med provisionssystemet förenade olägenheter oförminskade.

Vad särskilt angår de betänkligheter, som anförts mot sagda systems övergivande för det centrala revisionsverkets vidkommande, tillåter jag mig framhålla, att den i årets statsverksproposition föreslagna omorganisationen av nämnda verk synes mig i hög grad ägnad att underlätta genomförandet av den reform, varom nu är fråga.

Arméförvaltningen, som i sin ovannämnda skrivelse den 8 november 1910 hemställt, att visst belopp måtte ställas till dess förfogande att såsom uppmuntran fördelas bland dem av verkets revisionspersonal, vilka gjort sig mest förtjänta därav, uttalar jämväl i sitt nu avgivna yttrande sin sympati för berörda förslag.

Under åberopande av vad tidigare i sagda hänseende förekommit och med avseende jämväl å de vittomfattande konsekvenserna förklarar sig löneregreringskommittén icke kunna understödja den sålunda ånyo av arméförvaltningen framförda tanken.

Även om de erinringar, som träffa anordningen med anmärkningsarvode, icke med samma fog kunna riktas mot förenämnda, av arméförvaltningen förordade system, skulle tillämpningen av ett sådant system, på sätt arméförvaltningen själv tidigare antytt, i annat avseende vara förenat med svårigheter. På grund härav och under åberopande jämväl av vad jag ovan anfört, anser jag mig icke kunna tillstyrka ett dylikt systems införande.

Statskontoret fäster i sitt yttrande uppmärksamheten därpå, att anmärkningsarvodets avskaffande skulle kunna åberopas såsom skäl för att även avskaffa den provision, som är medgiven i en del andra, om också icke med det nu föreliggande fullt analoga, dock jämförliga fall, där gagnet för det allmänna av nu gällande ordning lär få anses påtagligt. I detta hänseende erinrar ämbetsverket om den provision, som utgår till vederbörande tjänstemän vid hovrätterna i anledning av anmärkning vid därstädes företagen granskning av den vid underrätterna verkställda stämpelbeläggningen av vissa handlingar. Däremot framgår ej av ämbetsverkets yttrande, vilka andra fall som däri åsyftas.

Löneregreringskommittén framhåller såsom sin åsikt, att det sålunda av statskontoret framkastade spørsmålet icke bör utöva inflytande på nu föreliggande fråga, utan, i den mån så finnes erforderligt, göras till föremål för särskild prövning.

I vad löneregreringskommittén sålunda anfört anser jag mig utan vidare kunna instämma.

I enlighet med det ovan anförda finner jag mig alltså böra ej mindre avstyrka revisionskommittéens förslag att införa rätt till anmärkningsarvode till förmån för revisionspersonal, som för närvarande ej är i åtnjutande därav, än även föreslå upphävandet av nu gällande bestämmelser, som grunda rätt till dylikt arvode.

Givetvis kan emellertid rätten till anmärkningsarvode icke utan vidare berövas de tjänstemän, som för närvarande äro tillförsäkrade sådan och icke enligt gällande avlöningsbestämmelser äro skyldiga under-

kasta sig upphörande av eller minskning i extrainkomster, vilka atfölja tjänsten eller utgå för bestyr i sammanhang därmed. I detta hänseende bringar löneregleringskommittén i erinran, att enligt de avlöningsvillkor, som äro fästade vid staterna för kammarrätten, domänstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och generaltullstyrelsen, de befattningshavare, vilka tillträtt nämnda stater, äro underkastade skyldighet, varom nyss sagts. Vidare påpekar kommittén, att enligt ovannämnda, den 19 juni 1919 utfärdade avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk enahanda förhållande äger rum beträffande befattningshavarna vid dessa verk. Härtill kan jag ytterligare foga, att, därest nya avlöningsbestämmelser komma att meddelas för postsparbankens tjänstemän, skyldighet, varom nu är fråga, givetvis bör stadgas jämväl för de befattningshavare vid sistnämnda verk, som tilltråda den nya avlöningsstaten.

De tjänstemän vid det ena eller andra av ifrågavarande verk, som kvarstå å avlöningsstat, vid vilken icke är fästat något förbehåll i angivna avseende, torde emellertid till följd härav böra bibehållas vid dem nu tillkommande rätt till anmärkningsarvode.

Då, efter vad i det föregående framhållits, rätten till anmärkningsarvode för postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars, statens vattenfallsverks och postsparbankens vidkommande grundas på de av Kungl. Maj:t och riksdagen för nämnda verk fastställda avlöningsbestämmelser, torde, innan vidare åtgärd i ärendet vidtages, frågan om anmärkningsarvodets avskaffande, såvitt sagda verks revisionspersonal angår, böra hänskjutas till riksdagen.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Kungl. Maj:t ville i proposition till riksdagen föreslå riksdagen att, med upphävande av de i gällande avlöningsreglementen för tjänstemän vid berörda verk förekommande bestämmelser angående anmärkningsarvode, besluta, att sådant arvode från den tidpunkt, Konungen må bestämma, icke vidare skall utgå till tjänstemän vid nämnda verk, dock att tjänsteman, som icke enligt de för honom gällande avlöningsbestämmelser är skyldig underkasta sig upphörande av eller minskning i extrainkomster, som äro förenade med tjänsten eller utgå för bestyr i sammanhang därmed, skall bibehållas vid den rätt till anmärkningsarvode, som enligt samma bestämmelser må tillkomma honom.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.